

Ülesanne 12 "Valimised"

Eva-Liis Timmusk

1. Eesti (modifitseeritud) d'Hondti algoritmi realiseerimine ehk astendaja $^{0.9}$ meetodil jagajate jadadega 1, $2^{0.9}$, $3^{0.9}$, $4^{0.9}$ jne. Seejuures jäetakse iga erakonna võrdlusarvude arvutamisel vahele nii mitu jada esimest elementi, kui mitu mandaati sai erakond valimisringkondades. Kui vähemalt kahe erakonna võrdlusarvud on võrdsed, saab mandaadi erakond, kelle kandidaadid paiknesid valimisringkonna kandidaatide koondnimekirjas tagapool. (Riigi Teataja 12.06.2002, Riigikogu valimise seadus). Selle valmis kirjutamine ei olnud ChatGPT 5.0-i jaoks mingi probleem, eriti kui väljund oli mallina ette antud. Natuke maadlesime sisselugemise juures, kuna ma suutsin leida ainult xml-i.

2. Valisin alternatiivseks meetodiks modifitseeritud Sainte-Laguë Rootsi variandi (esimene jagaja 1,2, seejärel 3, 5, 7, ...). Esimese jagaja väärtus >1 hoiab killustumist paremini ära kui puhas Sainte-Laguë meetod, aga jääb siiski erinevat D`Hondti meetodist väikeste suhtes sõbralikumaks. Suurt vahet nende valimistulemuste puhul see ei andnud, peaaegu sama tulemus tuli ka klassikalist D`Hondti meetodit proovides. Selle kirjutamisega probleeme ei olnud, endas selgusele jõudmine aga võttis aega.

3. Küsimustele vastamine

3.1. Tulemustest. Väikese eelise tõesti saavad vähem hääli saanud (väiksemad) erakonnad. Võitnud Reformierakond kaotaks 3 kohta, millest saaks ühe koha juurde Isamaa, Sotsiaaldemokraadid ja Keskerakond. Eesti200 ja EKRE seis kohtadega jääks samaks. Täiesti vahetub välja 26 riigi peale jagatud kompensatsioonimandaati. Huvitav on, et alternatiiviga on kogu häälte hulk inimeste peale 4453 võrra suurem, st see hulk inimeste valikuid läks Eesti meetodiga kaduma. Nt on Üllar Saaremäe (Isamaa) saanud 2027 häält ning pääsenuks Riigikokku Rootsi variandiga, samas kui Liisa-Ly Pakosta (E200) saagiga 1731 ei oleks pääsenud. Alternatiivi korral ei oleks Riigikogusse pääsenud ka Riina Sikkut (SDE) 2531, Tõnis Lukas (Isamaa) 2218 ega Tanel Kiik (Kesk) 2162 häält. Küll oleks seal olnud Peeter Ernits (EKRE) 2933, Urve Tiidus (Reform) 2085 ja Üllar Saaremäe (Isamaa)

2027 häälega. Mingi väikse eelise see alternatiiv väiksematele/vähem edukatele tõesti andis.

3.2. Efekt: Meil kasutusel olev modifitseeritud D´Hondti meetod annab kompensatsioonimandaatide saamiseks eelise suurema häälte hulga kogunud erakondadele, seda siis väiksema häälte saagi saanud erakondade arvelt. Seega 5% künnisele lähemale jäänud erakonnad saavad keskmiselt mõne koha võrra vähem.

Teisalt, kuna killustumine väheneb, saavad suuremad jõud tõenäoliselt töövõimelisema koalitsiooni tuumiku (ideaalis).

3.3* Paraku ei suutnud oma uudishimu alla suruda ja püüdsin niipalju infot kui võimalik netist välja väänata. Rein Taagepera on maininud, et idee tuli Keskerakonnast, ilmselt tema teab ka, kellelt täpselt, aga ma ei sõandanud sellise küsimusega isiklikult tema poole pöörduda. Seega ma võtsin sellised tingimused: 1) inimene, kes vastavas ajaraamis oli Keskerakonnas ja Riigikogu liige, 2) matemaatiku või inseneriharidusega, st tunneb end arvude maailmas jalad maas ja 3) hea ärivaistuga diplomaat ehk parimas mõttes piisavalt nahaalne.

Minu pakkumine on Toomas Varek.

3.4.* Kuna pakkumises kindel ei ole, kasutan Rein Taagepera pakutud põhjendust, mis tundub mullegi täiesti praktiline - astendamine 0,9-ga “ületas vastu olijate matemaatilised võimed”. Lihtsam viis edukate eelistamiseks oleks jada 1; 1,9; 2,8; 3,7;..., aga see oleks vast liiga ilmne.

Kui põhjendama peaks, siis viisakam väljendusviis oleks, et „tekiks stabiilsem koalitsioon ja elu Eestis läheks paremaks“.